

דגם תשובות בתלמוד – מסכת סנהדרין, מס' 006208, קיץ תשע"ה

הערה למעריך: מה שכתוב בסוגריים אינו מחייב את הנבחן.

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מהשאלות 1-5.

פרק ראשון

1. דיני ממונות – דרישה וחקירה ודיינים מומחים (דף ג, ע"א)

- א. (1)** על פי רש"י, חכמים חששו שאם יהיה צורך בדרישה ובחקירה של עדים בדיני הודאות והלוואות אנשים יימנעו מלהלוות מחשש שמא הלווה יכפור בהלוואה, ובדרישה ובחקירה של העדים הם יטעו, ובגלל אי-ההתאמה בין העדויות תתבטל העדות, והמלווים יפסידו את כספם.
- (2)** על פי רש"י, אין צורך בדיינים מומחים כי יש חשש שאנשים יימנעו מלהלוות שמא לא ימצאו מומחים לכופ את הלווה לדין ויפסידו את כספם (דף ג, ע"א, רש"י ד"ה "שלא תנעול דלת").
- ב. הסבר לנימוקים:**
- (1)** בדיני גזלות וחבלות אין צורך בדרישה וחקירה – כדי לנעול דלת בפני גזלנים, כלומר כדי שיהיה קל להעמיד את הגוזלים והחובלים לדין ובכך יימנעו גזלות וחבלות.
- (2)** בדיני גזלות וחבלות יש צורך בשלושה דיינים מומחים – מכיוון שצורך זה לא יגרום לגזלות כי הגזלן יודע שהנגזל יטרח לחפש מומחים.
- (תוד"ה "שלא")
- ג. הסבר לקושיית התוספות – בבבל אין דיינים מומחים, ומכיוון שדנו שם בדיני גזלות וחבלות, לכאורה הדבר מוכיח שאין צורך במומחים בדיני גזלות וחבלות.**
- תירוץ א – דנו בבבל בדיני גזלות וחבלות רק כאשר הניזק תפס את ממונו של המזיק או שהניזק ביקש להתדיין בארץ-ישראל.
- תירוץ ב – הצורך במומחים [גם בארץ-ישראל] הוא רק כאשר החבלות הובילו לגזלות ("גזלות שעל ידי חבלות"). בשאר דיני גזלות וחבלות אין צורך במומחים, ולכן דנים בהם בבבל. [לקבל גם: בבבל אכן דנים בגזלות וחבלות מדין "עבדין שליחותיהו" ואין צורך במומחים, אבל אם החבלות הובילו לגזלות ("גזלות שעל ידי חבלות"), מקרה שאינו שכיח, לא דנים בבבל.]
- [הערה למעריך: די בתירוץ אחד]
- (תוד"ה "שלא")

2. פשרה (דף ו, ע"א-ע"ב)

- א. (1)** "נגמר הדין", לפי בעלי התוספות: הדיינים דקדקו בדין היטב אך עדיין לא הכריזו מי זכאי ומי חייב. אין לעשות פשרה כשנגמר הדין: כי יש בכך הטעיה של מי שהדיינים החליטו שזכה בדין, כי אילו ידע שהחליטו כך לא היה מתרצה לעשות פשרה (דף ו, ע"ב, תוד"ה "נגמר").
- (2)** "נגמר הדין", לפי רש"י: הדיינים אמרו איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. משפט שמוכיח כרש"י: "היכי דמי גמר דין אמר רב יהודה אמר רב איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי". (דף ו, ע"ב)
- ב. (1)** ריא"ז סבר כדעת רש"י. משפט המוכיח זאת: "משנגמר הדין ואמר להם איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב, אין הדיין רשאי לפשר ביניהם...". [לקבל: "רשאי הדיין להטיל פשרה ביניהם אף על פי שידוע להיכן הדין נוטה"].
- (2)** עשיית פשרה אף לאחר גמר דין: כאשר בעלי הדין יודעים את תוכן הפשרה ומסכימים מרצונם ובלי כפייה להתפשר.

3. אסמכתא, משחק בקובייה, הגרלות והימורים (דף כד, ע"ב – כה, ע"א)

א. שני טעמים לפסילת עד המשחק בקובייה:

- (1) [רמי בר חמא] – משחק בקובייה פסול לעדות מכיוון שמשחק זה הוא אסמכתא, כלומר כסף שאדם מתחייב לתת לחברו אך סומך שלא יצטרך לתת הלכה למעשה. כל אחד מן השחקנים סבור שהוא ינצח ולא יצטרך לתת, ולכן אם מפסיד אינו נותן בלב שלם והכסף הוא כעין גזלה [גזלה מדרבנן] בידי המנצח.
[רב ששת] – משחק בקובייה פסול לעדות מכיוון שאינו עוסק ביישובו של עולם, ולפיכך אינם בקיאים בטיב דינים ומשא ומתן ואינם יראי חטא (רש"י ד"ה "שאיין לו אומנות אלא הוא").
- (2) הנפקא מינה: אם יש לו אומנות אחרת. לפי רמי בר חמא – אף על פי כן, פסול לעדות כי המשחק בקובייה הוא גזלן מדרבנן. לפי רב ששת – מכיוון שיש לו אומנות אחרת הרי הוא עוסק ביישובו של עולם וכשר לעדות.
- ב. (1) ההבדל בין שני סוגי הגרלות: הזוכה בהגרלה על ספר תורה מקבל את ספר התורה מבעליו שנותנו ברצון, לאחר שקיבל תמורה כספית שאף עולה על שווי הספר. הזוכה בהגרלה של מפעל הפיס מקבל את הפרס מכספי המשתתפים, והם לא נתנו את הכסף בלב שלם מכיוון שכל אחד מהם חשב שהוא יהיה הזוכה, ולכן זהו איסור גזל מדרבנן [אסמכתא].
- (2) הנימוק בפסק ההלכה: ברכישת כרטיס הגרלה של מפעל הפיס הכסף משולם מראש ומופקד בחשבון הבנק של מפעל הפיס, לקונה ברור שהכסף הזה לא יגיע לידינו. אולם יש לו תקווה שסכום כסף כלשהו יגיע לידינו, ולכן הוא מקנה את כסף הקנייה בלב שלם, וממילא הזוכה אינו עובר על איסור גזל.

4. שמיטה – "היתר מכירה" ו"אוצר בית דין" (דף כו, ע"א)

- א. הסבר הקושיה של בעלי התוספות: אפילו אם הוא זומר לצורך עקל בית הבד בכל אופן הוא גם משיב את הכרם וצריך להתחייב משום נוטע [ד"ה "לעקל"].
פעולת הזמירה בשנת שמיטה: כדי לא לעבור על איסור מלאכה בשנת שמיטה צריך לזמור באופן שקשה לגפן.
- ב. "לא תחנם" אינו נוגע ל"היתר מכירה":
— הרב פרנק כתב שהאיסור נוגע רק לעובדי עבודה זרה ולא לישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה.
— הרב מקוטנא כתב שהאיסור לא קיים כשהמכירה לטובת היישוב.
[הערה למערך: נדרשים שני הסברים. לקבל גם הסבר שזו מכירה על מנת להחזיר]
- ג. פעולות המותרות לשלוחי בית דין: המלאכות האסורות בשנת השמיטה על היחיד הן מלאכות שבעשייתן הרגילה יש הבלטת בעלות על הפרות. בעשיית מלאכות אלה מטעם בית דין העושים למען הציבור יש הבלטה שהפרות הם הפקר.

5. מסירות נפש ו"ייהרג ואל יעבור" (דף עד, ע"א-ע"ב)

- א. (1) "יעבור ואל ייהרג":
— לדעת הרמב"ם הביטוי "יעבור ואל ייהרג" הוא הוראה שמחייבת לעבור ולא להיהרג.
— לדעת "שלמים וכן רבים" ביטוי זה הוא מתן רשות לעבור ולא להיהרג [ואם נהרג ולא עבר – צדקה תיחשב לו].
- (2) "מאבד עצמו לדעת": רק מי שממית את עצמו בלי תועלת [כי נמאס לו לחיות], ולא ממית את עצמו כדי לקדש שם שמים.
- ב. (1) התירוץ של רבא לקושיית הגמרא: אחשוורוש לא התכוון להעביר את אסתר על דתה אלא התכוון להנאת עצמו, ולכן אין בכך חילול השם שנהרגים עליו (דף עד, ע"ב ורש"י ד"ה "הנאת עצמו").
[הערה למערך: על תת-סעיף זה – 3 נקודות]
- (2) נימוק להבדל בין שני הדינים: במקרה הראשון הגוי מתכוון להנאת עצמו [ואין כאן חילול השם, ולכן יעבור ואל ייהרג], ובמקרה השני הגוי מתכוון להעביר את היהודי על דתו [ולכן ייהרג ואל יעבור].
[הערה למערך: על תת-סעיף זה – 4 נקודות]

פרק שני

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מהשאלות 6-10.

6. עיבור שנה — בשנה השביעית ובמוצאי השנה שביעית (דף יב, ע"א; דף כו, ע"א)

- א. (1) עיבור השנה השביעית: אין מעברים את השנה השביעית כי זה מאריך לחקלאים את איסור עבודת הקרקע. אין מעברים את השנה במוצאי שביעית כי התבואה הישנה נגמרת ועיבור השנה מאריך את איסור החדש.
- (2) בית רבן גמליאל: לדעתם, מותר להביא תבואה מחוץ לארץ ולפיכך אפשר להביא תבואה בשנה השביעית [והעומר של השביעית מתיר אותה] ואין חוסר בתבואה, ולפיכך אין בעיה להאריך את השנה השמינית.
- ב. ההסבר למעשה של החכמים: חכמים אלה הלכו לחשב את העיבור ולא לעבר את השנה (דף יא, ע"ב תוד"ה "אין"; דף כו, ע"א תוד"ה "לעבר").

7. פרשת המלך (דף כ, ע"ב)

- א. (1) פרשת המלך [בספר שמואל]: הפרשה עוסקת בגיוס אנשים ונשים בכפייה לצורכי המלך וחילו [ובהטלת מסים]. דעת רבי יוסי — מותר למלך לנהוג על פי פרשת המלך. דעת רבי יהודה — פרשת המלך נועדה רק לאיים על ישראל, אבל אסור למלך לנהוג על פיה.
- (2) הסברים לעונש אחאב:
- ההיתר למלך הוא לקחת כרמים ולתת לעבדיו, אבל אחאב רצה לקחת לצורך עצמו.
  - ההיתר למלך הוא לקחת בחינם ואחאב הציע לקנות בכסף ונבות חשב שהוא יכול לסרב.
  - אחאב רצה להשתמש בכרם לצורך עבודה זרה.
  - ההיתר למלך הוא בשדות הרחוקים מן העיר [שאינם שדות משובחים כל כך] וכרם נבות היה סמוך להיכל המלך בשומרון.
  - ההיתר למלך הוא לקחת שדה מקנה [שדה שנקנתה] אבל כרם נבות היה שדה אחוזה שירש מאבותיו.
  - ההיתר הוא רק למלך שמולך על ישראל ויהודה והומלך מאת ה', ואחאב מלך רק על יהודה וגם לא הומלך מאת ה'.
- [הערה למעריך: די בשני הסברים] (תוד"ה "מלך")
- ב. הסבר דברי רבי נהוראי: פרשת "שום תשים עליך מלך" [שבתורה] לא נאמרה משום מצווה, אלא כנגד דרישת ישראל בעתיד שיומלך עליהם מלך כדי להיות ככל הגויים.

8. דיני כוהנים: תספורת ושתיית יין (דף כב, ע"ב)

- א. תשובת הגמרא: דין תספורת הוא כדין שתיית יין. כשם ששתיית יין נאסרה על כוהנים רק בזמן בואם למקדש, כך גם תספורת.
- ב. (1) הטר שתיית יין: רבי אומר שאנו לא חוששים שייבנה המקדש פתאום.
- (2) הסבר להבדל: תשובה א — אם ייבנה המקדש לפתע ויכלו הכוהנים להסתפר מיד ולהכנס לעבודה, אולם כדי להתפכח משתיית [יותר מרביעית] יין — נדרש זמן. תשובה ב — רב אשי כתב שגזרו בזמן הזה רק על שתויי יין שמחללים עבודה [אם עבדו כשהם שיכורים] ולא על פרועי שיער שאינם מחללים עבודה.
- [למעריך: די בתשובה אחת]

9. רודף (דף עג, ע"א)

- א. (1) הסבר דברי המשנה, שני הפירושים: פירוש א — יש נרדפים שמותר להצילם על ידי הריגת הרודפים אותם [אדם שחברו רודף אחריו להרגו, זכר ונערה מאורסה שרודפים אחריהם כדי לאנוס אותם]. פירוש ב — יש אנשים שמותר להרגם כדי להצילם מלעבור עברה [הרודף אחר חברו להרגו, הרודף אחר הזכר ואחר הנערה המאורסה].
- (2) יש לכתוב את אחת הקושיות האלה: קושיה על הפירוש הראשון — ברודף אחר הבהמה אי אפשר לפרש שהמטרה היא להציל את הנרדף ולכן הורגים את הרודף. קושיה על הפירוש השני — בעניין רודף אחר נערה המאורסה כתוב בגמרא "ניתן להצילה בנפשו" — משמע שההצלה היא לנרדף ולא לרודף. (תוד"ה "להצילו")
- ב. שני הפסוקים: "לא תעמוד על דם רעך" ו"והשבותו לו". הצורך בשני הפסוקים: נדרשים שני פסוקים כדי ללמד שיש חובה גם לשכור פועלים (אם יש צורך) כדי להציל את חברו.

10. שאלות קצרות

- א.** "יש אִם למסורת": הכתיב בתורה הוא העיקר (דף ד, ע"א).
- ב.** "התראה": הזהרה של עובר העברה בשעת המעשה שהמעשה שהוא עושה הוא עברה. "חבר" אינו צריך התראה לפי רבי יוסי בר יהודה: מכיוון שמטרת ההתראה היא להבחין בין שוגג למזיד, וחבר יודע מה מותר ומה אסור ולכן אינו יכול לומר שלא ידע, גם בלי התראה (דף ח, ע"ב; דף עב, ע"ב).
- ג.** הכלל שלמדה הגמרא: קשט עצמן תחילה ואחר כך קשט אחרים. אדם צריך לדאוג שמעשיו יהיו הגונים, ואחר כך יוכל להוכיח אחרים על מעשיהם.
- דוגמה: כוהן גדול כשר לדון אחרים כי אפשר לדון אותו (דף יח, ע"א) אן מלך מבית דוד כשר לדון כי אפשר לדון אותו (דף יט, ע"א).
- ד.** שני נימוקים לדברי רבא: נימוק א – דין עד זומם הוא חידוש [גזרת הכתוב] וללא חידוש זה אין סיבה לקבל דווקא את עדותם של העדים השניים. לכן דין עד זומם חל רק משעת ההזמה ואילך שאז חל הדין המחודש. נימוק ב – חכמים תיקנו שעד זומם נפסל מכאן ולהבא כדי למנוע הפסד מלקוחות שהחתימוהו על שטרות בין עדות השקר שלו לשעת ההזמה ולא ידעו שהוא ייפסל (דף כז, ע"א).
- ה.** פגיעה או אי-פגיעה בעוֹבֵר: יש לפגוע בעוֹבֵר – אם עדיין לא יצא לאוויר העולם. אין לפגוע בעוֹבֵר – אם כבר יצא ראשו. (דף עב, ע"ב, ורש"י ד"ה "יצא ראשו").

פרק שלישי - קטע שלא נלמד

בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מהשאלות 11-15.

- 11.** "אינן מכירין אותו" – הדיינים בבית הדין הגדול שמקדש את החודש. "משלחין עמו אחר להעידו" – הדיינים בבית הדין שבעירו של העד שראה את חידוש הלבנה.
- 12.** **א.** "אחר", שתי אפשרויות לפירוש: אפשרות א – עד אחד. אפשרות ב – [רב פפא] – זוג עדים.
- ב.** הקושי מן הברייתא: בברייתא מסופר על עד שבא כדי להעיד על חידוש הלבנה "ועדיו עמו להעיד עליו", משמע שני עדים העידו על נאמנותו, וקשה על האפשרות הראשונה שמדובר בעד אחד.
- 13.** הסבר להוכחת הגמרא: הפתיחה של המשנה כתובה בלשון יחיד: "אם אינן מכירין אותו", וברור שהכוונה היא לזוג עדים שהרי עד אחד אינו כשר להעיד לבדו על ראיית הלבנה ["משפט כתיב ביה"]. כמו ברישא, כך גם בהמשך "משלחין עמו אחר" הכוונה היא לזוג אחר.
- 14.** קושיית הגמרא: בברייתא מסופר על רבי נהוראי שהלך להעיד על נאמנותו של עד, משמע שדי בעד אחד כדי להעיד על נאמנות עד, בניגוד לדברי רב פפא. תירוץ ראשון של הגמרא – רבי נהוראי לא הלך לבדו כדי להעיד אלא היה איתו עד נוסף. [אבל מכיוון שהמטרה של הסיפור על רבי נהוראי היא כדי ללמוד שצריך ללכת להעיד אפילו בשבת], אין זה מכובד להזכיר את העד הנוסף, שהיה קטן מרבי נהוראי, בראיה זו.
- 15.** התירוץ של רב אשי: אמנם רבי נהוראי הלך לבדו לאוּשָׁא להעיד אבל הוא ידע שבאוּשָׁא יש עד נוסף שיצטרף אליו לצורך העדות. החידוש שבתירוץ של רב אשי הוא שמחללים שבת גם אם יש ספק, [שהרי רבי נהוראי הלך בשבת כדי להעיד אף שלא היה יכול להיות בטוח שהעד הנוסף שבאוּשָׁא נמצא בביתו].